

Tutkinnon perusteet

Vammaisalan ammattitutkinto

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Vammaisalan ammattitutkinto

Tutkinnon suorittaneen osaaminen

Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut vammaisalan ohjaaja osaa toimia erilaisissa toimintaympäristöissä yhteistyössä kehitysvammaisen asiakkaan, hänen läheistensä ja moniammatillisen työryhmän kanssa. Hän osaa työskennellä yksilökeskeisesti, mahdollistaen asiakkaan omat valinnat ja päätöksenteon sekä tukee asiakkaan sosiaalista ja yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut edistää eri tavoin asiakkaan toimintakykyä ja tukee oppimista. Hän osaa tukea asiakkaan vuorovaikutusta ja kommunikointia arjen tilanteissa sekä käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä. Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut edistää toiminnallaan työhyvinvointia ja turvallisuutta.

Tutkinnon suorittaneen valinnoista riippuen kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut osaa ohjata eri-ikäisiä asiakkaita ja hänen läheisiään sekä toimia moniammatillisessa työympäristössä ja verkostoissa. Hän tiedostaa taiteen ja kulttuurin merkityksen ja käyttää työssään asiakaslähtöisesti sosiokulttuurisia työmenetelmiä.

Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittanut osaa toimia henkilökohtaisena avustajana asiakkaille, jotka tarvitsevat avustajaa vammaisuutensa tai sairautensa takia. Hän avustaa henkilökohtaisen avun käyttäjää päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Hän osaa toimia asiakaslähtöisesti, mahdollistaen asiakkaan omat valinnat ja päätöksenteon. Valinnoista riippuen henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittanut osaa toimia ammatillisesti kehitysvamma-alalla, edistää eri tavoin asiakkaan toimintakykyä ja tukea oppimista, tukea asiakkaan vuorovaikutusta ja kommunikointia arjen tilanteissa ja käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä. Henkilökohtainen avustaja tiedostaa taiteen ja kulttuurin merkityksen ja käyttää työssään asiakaslähtöisesti sosiokulttuurisia työmenetelmiä.

Työtehtäviä, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia

Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittaneet voivat työskennellä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimintaympäristöissä, joissa eri-ikäiset kehitysvammaiset ihmiset asuvat, opiskelevat, tekevät työtä tai ovat palveluiden käyttäjinä.

Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittaneet työskentelevät henkilökohtaisen avun palvelujärjestelmässä henkilökohtaisina avustajina avustaen henkilökohtaisen avun käyttäjiä vammaispalvelulain (380/1987) säännösten mukaisesti.

Perusteen nimi

Vammaisalan ammattitutkinto

Voimaantulo

01.08.2021

SISÄLTÖ

1. Tutkinnon muodostuminen.	1
2. Tutkinnon osat.	2
2.1. Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla, 45 osp.	2
2.2. Toimintakyvyn ja oppimisen tukeminen, 45 osp.	5
2.3. Vuorovaikutus ja kommunikointi, 45 osp.	9
2.4. Sosiokulttuurinen työ, 15 osp.	11
2.5. Yhteistyö perheen ja läheisten kanssa, 15 osp.	14
2.6. Henkilökohtainen avustaminen, 45 osp.	16
2.7. Henkilökohtaisen avun järjestelmässä toimiminen, 30 osp.	17
3. Kehitysvamma-alan osaamisala.	20
4. Henkilökohtaisen avun osaamisala.	21

1. Tutkinnon muodostuminen

Vammaisalan ammattitutkinnon laajuus on 150 osaamispistettä. Siinä on kaksi osaamisalaa ja tutkintonimikkeet on määritelty osaamisoittain seuraavasti:

- kehitysvamma-alan osaamisala, vammaisalan ohjaaja
- henkilökohtaisen avun osaamisala, henkilökohtainen avustaja.

Osaamisalat muodostuvat pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista. Pakollisilla tutkinnon osilla varmistetaan osaamisalan ydinosaaminen. Osaamisoittain määritellyillä valinnaisilla tutkinnon osilla on mahdollista laajentaa tai syventää osaamista.

KEHITYSVAMMA-ALAN OSAAMISALA   150 OSP
<i>Vammaisalan ohjaaja</i>
Pakolliset tutkinnon osat   135 osp
Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla, 45 osp
Toimintakyvyn ja oppimisen tukeminen, 45 osp
Vuorovaikutus ja kommunikointi, 45 osp
Valinnaiset tutkinnon osat   15 osp
Sosiokulttuurinen työ, 15 osp
Yhteistyö perheen ja läheisten kanssa, 15 osp
Tutkinnon osa tai osia ammatillisesta perustutkinnosta, toisesta ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta   15 osp
<i>Tutkintoon voi sisällyttää ammatillisen tutkinnon osan tai osia ammatillisesta perustutkinnosta, toisesta ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta vähintään 15 osaamispisteen laajuisesti.</i>
HENKILÖKOHTAISEN AVUN OSAAMISALA   150 OSP
<i>Henkilökohtainen avustaja</i>
Pakolliset tutkinnon osat   75 osp
Henkilökohtainen avustaminen, 45 osp
Henkilökohtaisen avun järjestelmässä toimiminen, 30 osp
Valinnaiset tutkinnon osat   75 osp
Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla, 45 osp
Toimintakyvyn ja oppimisen tukeminen, 45 osp
Vuorovaikutus ja kommunikointi, 45 osp
Sosiokulttuurinen työ, 15 osp
Yhteistyö perheen ja läheisten kanssa, 15 osp
Tutkinnon osa tai osia ammatillisesta perustutkinnosta, toisesta ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta   15 osp
<i>Tutkintoon voi sisällyttää ammatillisen tutkinnon osan tai osia ammatillisesta perustutkinnosta, toisesta ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta vähintään 15 osaamispisteen laajuisesti</i>

2. Tutkinnon osat

2.1. Ammatillinen toiminta kehitysvamma-alalla, 45 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- noudattaa ajantasaista lainsäädäntöä ja vammaisalan arvoperustaa
- käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää asiakastyössä
- suunnitella työtään ja työskennellä yksilökeskeistä toimintatapaa noudattaen
- toimia vammaisen henkilön kanssa arjessa terveyttä edistäen
- ennaltaehkäistä haastavia tilanteita ja edistää turvallisuutta
- huolehtia omasta ja työyhteisönsä työsuojelusta ja työhyvinvoinnista
- ohjata asiakasta arvioimaan toiminnan vaikuttavuutta
- arvioida ja kehittää ammatillista toimintaansa.

Arviointi

Opiskelija noudattaa ajantasaista lainsäädäntöä ja vammaisalan arvoperustaa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • toimii työssään sosiaali- ja terveysalan eettisten periaatteiden ja arvoperustan mukaisesti • tiedostaa oman toimintansa taustalla olevia arvoja ja ihmiskäsityksen ja ottaa huomioon niiden merkityksen työssään • ottaa huomioon erilaisia lähestymistapoja vammaisuuteen ja kehitysvammaisuuteen (yhteiskunnallinen, lääketieteellinen, psykologinen, kasvatuksellinen, vuorovaikutuksellinen ja ihmisoikeudellinen) ja perustelee niiden vaikutuksia vammaistyöhön • perustelee ja arvioi valintojaan ja ratkaisujaan eettisten periaatteiden mukaisesti • huomioi työssään asiakkaan käsityksen vammaisuudestaan ja sen vaikutukset hänen minäkuvaansa, identiteettiinsä ja käsitykseensä omista kyvyistään • varmistaa työssään perusoikeuksien ja tasa-arvon toteutumisen • mukauttaa toimintaansa ja ympäristöä yhdenvertaisuuden toteutumiseksi • toimii vammaisia henkilöitä koskevien kansallisten ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti • ottaa työssään huomioon keskeisimmät vammaisalan työtä ohjaavat lait ja asetukset ja toimii niiden mukaisesti • seuraa keskeisimpien lakien ja säädösten muutoksia oman vastuualueensa mukaisesti.

Opiskelija käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää asiakastyössä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • hyödyntää ohjauksessaan tietoa erilaisista tuen muodoista ja palvelujärjestelmästä • tarjoaa asiakkaalle ja hänen läheisilleen ymmärrettävässä muodossa tietoa palveluista • tietää, mitä tarkoittaa palveluohjaus ja hyödyntää tietoa ohjauksessaan • hyödyntää käyttäjälähtöisiä palveluntarpeen arviointimenetelmiä ja ohjaa asiakasta käyttämään palveluja tukien täysivaltaisen kansalaisuuden toteutumista • ohjaa asiakasta käyttämään tulkkauspalvelujen apua tarvittaessa • hyödyntää työssään moniammatillista asiantuntijuutta ja toimii osana moniammatillista työryhmää asiakkaan tarpeita tukien • ohjaa vertaisryhmien ja järjestöjen palvelujen piiriin yksilöllisten tarpeiden mukaisesti • seuraa palvelujen järjestämisen ja tuottamisen kehitystä vammaisalan näkökulmasta.

Opiskelija suunnittelee työtään ja työskentelee yksilökeskeistä toimintatapaa noudattaen.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • kunnioittaa toiminnassaan vammaisen henkilön ajatuksia, arvoja ja vakaumusta • ottaa huomioon vammaisen henkilön oman kokemuksen asemastaan yhteisössä tai ryhmässä • työskentelee saavutettavuuden ja osallisuuden periaatteiden mukaisesti ja huomioi periaatteiden toteutumisen haasteet ja mahdollisuudet työssään • tietää, mitä itsemääräämisoikeus tarkoittaa ja toimii itsemääräämisoikeutta kunnioittaen • tukee henkilön omaa ilmaisua vuorovaikutteisesti erilaisia kommunikoinnin menetelmiä hyödyntäen • kannustaa ja tukee vammaista henkilöä ilmaisemaan mielipiteitään ja mieltymyksiään sekä tekemään valintoja • luo ympäristön, joka tukee omien valintojen ja päätösten tekemistä • tukee ja edistää vammaisten henkilöiden osallistumista omaa elämäänsä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon • toimii työssään tasa-arvoisesti, luottamuksellisesti, pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti • huomioi työssään vammaisen henkilön elämänsä tapahtuvia muutoksia yhdessä vammaisen henkilön ja hänen läheistensä kanssa.

Opiskelija toimii vammaisen henkilön kanssa arjessa terveyttä edistäen.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • hyödyntää työssään tietoa kehitysvammaisuuden ja vammaisuuden syistä, erilaisista lisävammoista ja sairauksista • havainnoi ja tulkitsee asiakkaan käyttäytymistä ja mahdollisia sairauden tai kivun oireita • havainnoi hygienian toteutumista, eritystoimintaa ja ravitsemuksen toteutumista sekä niissä tapahtuvia muutoksia • tukee unen ja levon toteutumista • toteuttaa ja ohjaa päivittäistä perushoitoa oman vastuualueensa ja työpaikan ohjeiden mukaisesti • ottaa työssään huomioon lääkehoitoa koskevat ajantasaiset säädökset, lupakäytännöt ja työpaikan lääkehoitosuunnitelman • osaa tarvittaessa etsiä ajantasaista lääketietoa luotettavista tietolähteistä • toteuttaa turvallista lääkehoitoa ammattipätevyytensä ja työpaikan lääkehoitosuunnitelman mukaisesti • hyödyntää työssään tietoa tartunnoista ja niiden leviämisestä • noudattaa työssään ajantasaista hygieniaohjeita ja estää tartuntojen syntymistä • toimii elintarvikehygieniasta annettujen ohjeiden mukaisesti.

Opiskelija ennaltaehkäisee haastavia tilanteita ja edistää turvallisuutta.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • toimii työpaikan omavalvontasuunnitelman mukaisesti • työskentelee erilaisissa toimintaympäristöissä siten, että asiakkaan fyysinen ja psyykinen turvallisuus toteutuu • arvioi asiakkaan elinolosuhteisiin liittyviä turvallisuusriskejä • huomioi työssään vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden lainsäädännön mukaisesti • käyttää rajoitetoimenpiteitä lainsäädännön, tilanteiden ja omien työtehtävien mukaisesti • tiedostaa oman toimintansa vaikutuksen ja omat ammatilliset rajansa uhka-, väkivalta- ja kriisitilanteissa ja noudattaa toimintaohjeita • käyttää asianmukaisia siirtotekniikoita ja -laitteita sekä ohjaa apuvälineiden käytössä • antaa ensiavun tilanteen edellyttämällä tavalla.

Opiskelija huolehtii omasta ja työyhteisönsä työsuojelusta ja työhyvinvoinnista.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy työpaikkansa työsuojeluorganisaatioon ja työturvallisuusohjeisiin • toimii työturvallisuusmääräyksien ja -ohjeiden mukaisesti • arvioi työturvallisuusriskejä oman työnsä osalta erilaisissa toimintaympäristöissä • ymmärtää ergonomisesti toimivan työympäristön merkityksen ja huomioi omassa työskentelyssään ergonomian periaatteet • ottaa huomioon kestävä kehityksen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset periaatteet ja toimii niiden mukaisesti • perustelee toimintaansa tiedolla työhyvinvointia edistävästä tekijöistä • vaikuttaa aktiivisesti omalla toiminnallaan työkykynsä sekä työpaikkansa hyvän työilmapiirin edistämiseen • hyödyntää täydennyskoulutusta oikeutena ammattitaidon kehittämisessä.

Opiskelija ohjaa asiakasta arvioimaan toiminnan vaikuttavuutta.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi työssään palvelunkäyttäjän näkemyksiä ja kokemuksia palvelusta • käyttää työssään välineitä ja menetelmiä, joilla voi selvittää toisen ihmisen kokemuksia • pyytää palautetta toiminnasta asiakkaalta ja hänen läheisiltään tarkoituksenmukaisilla menetelmillä • tiedottaa muuta työryhmää saadusta palautteesta ja kehittää toiminnan laatua saadun palautteen pohjalta työryhmän jäsenenä.

Opiskelija arvioi ja kehittää ammatillista toimintaansa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi omaa osaamistaan monipuolisesti tunnistuen vahvuuksiaan ja ammatillisen kehittymisen haasteitaan • ottaa vastaan palautetta ja kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella • arvioi omaa ammatillista kehittymistään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla vammaisille henkilöille suunnattujen palveluiden piirissä, joissa on asiakkaina tai palvelun käyttäjinä kehitysvammaisia henkilöitä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.2. Toimintakyvyn ja oppimisen tukeminen, 45 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella työtään yksilökeskeisesti ja arvioida vammaisen henkilön kykyä toimia

Opiskelija ottaa huomioon ympäristön ja erilaisten toimintatapojen merkityksen toimintakyvyn edistämässä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> havainnoi toimintaympäristön ominaisuuksia ja selvittää vammaisen henkilön omaa käsitystä ympäristön toimivuudesta ottaa huomioon henkilön elämänsä vaiheen ja siihen liittyvät yksilölliset tarpeet kannustaa henkilöä tuomaan esille omia tapojaan ja tottumuksiaan edistää ympäristön turvallisuutta ja vähentää turvattomuutta tuottavia tekijöitä varmistaa toiminnallaan esteettömän, saavutettavan ja osallisuutta tukevan ympäristön hyödyntää ympäristön havainnoissa moniammatillista asiantuntemusta käyttää työssään hyvinvointitekniikkaa asiakaslähtöisesti.

Opiskelija tukee itsenäistä elämää hyödyntäen oppimisen ja ohjaamisen periaatteita ja menetelmiä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oppimiseen vaikuttavia tekijöitä ja erilaisia tapoja oppia ja hyödyntää tätä tietoa työssään tunnistaa ja vähentää oppimista haittaavia tekijöitä huomioi työssään yksilöllisesti kehitysvammaisen henkilön tavoin omaksua ja käyttää tietoa hyödyntää työssään tietoa sensomotorisen kehityksen merkityksestä vammaisten henkilöiden oppimisessa tiedostaa työssään motivaation merkityksen oppimiselle käyttää monipuolisia keinoja uusien asioiden opettamisessa ja taitojen vahvistamisessa hyödyntää arkipäivän tilanteita oppimisympäristönä tukee mahdollisimman itsenäiseen elämään ja oman elämän hallintaan varmistaa, että henkilö tulee ymmärretyksi ohjaustilanteissa liittää opittavat asiat lähelle henkilön omaa elämää, kokemusmaailmaa ja yksilöllisiä tarpeita luottaa kehitysvammaisen henkilön oppimiskykyyn, luo myönteisen ilmapiirin ja tukee elinikäistä oppimista tukee opittujen taitojen ylläpitoa tukee ja ohjaa sosiaalisissa tilanteissa toimimista ja mahdollistaa erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin osallistumisen ottaa huomioon yksilölliset ohjaustarpeet ja asettaa sen mukaiset tavoitteet huomioiden henkilön itsemääräämisoikeuden käyttää ohjauksessa tilanteeseen sopivia yksilö- ja ryhmäohjausmenetelmiä huomioiden osallistujien yksilölliset tuen tarpeet käyttää tarvittaessa tilanteeseen soveltuvia etäohjauksen menetelmiä.

Opiskelija ottaa huomioon motoriset taidot, aistivammat ja autismikirjon häiriöt toimintakyvyn tukemisessa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa työssään yksilöllisesti huomioon motorisen kehitystason • huomioi ohjauksessaan henkilön karkea- ja hienomotoriset taidot • käyttää yksilöllisesti kuulovammaisen, aistimonivammaisen ja näkövammaisen henkilön opastuksen menetelmiä • hyödyntää työssään tietoa sensorisen integraation häiriöistä ja käyttää joitakin sensorisen integraation ja multisensorisen toiminnan menetelmiä • hyödyntää työssään tietoa liikuntavammaisuudesta ja CP-oireyhtymästä • hyödyntää työssään tietoa autismikirjon häiriöiden keskeisistä piirteistä ja niiden vaikutuksesta toimintakykyyn • ottaa työssään huomioon suunnitelmallisuuden merkityksen toimintakyvyn tukemisessa autismikirjon häiriöissä • edistää toiminnallaan omatoimisuutta ja itsenäisyyttä • noudattaa arjessa yhteisesti sovittuja käytänteitä • toimii asiantuntijoiden laatimien ohjeiden mukaan arjen tilanteissa.

Opiskelija toimii asiakassuunnitelmien mukaisesti.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi työssään palveluiden suunnittelun lakisääteisen perustan • laatii yksilölliset suunnitelmat yhdessä asiakkaan kanssa • toimii suunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden mukaan • tietää oman tehtävänsä ja toimii moniammatillisessa yhteistyössä suunnitelmien laadinnassa, toteutuksessa ja arvioinnissa • dokumentoi ja kirjaa tekemiänsä havainnot asiakaslähtöisesti vahvuuksia korostaen • toimii tietosuojamääräysten mukaisesti ja noudattaa salassapitosäädöksiä.

Opiskelija edistää työhyvinvointia ja turvallisuutta.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • toimii työturvallisuusmääräysten ja -ohjeiden mukaisesti • antaa tarvittaessa ensiapua tilanteen edellyttämällä tavalla • noudattaa hygieniaohteita sekä estää toiminnallaan tartuntatautien leviämistä • tiedostaa oman toimintansa vaikutuksen ja omat ammatilliset rajansa uhka-, väkivalta- ja kriisitilanteissa ja noudattaa toimintaohjeita • käyttää asianmukaisia siirtotekniikoita ja -laitteita sekä ohjaa apuvälineiden käytössä • ottaa työssään huomioon kestävä kehityksen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset periaatteet ja toimii niiden mukaisesti • vaikuttaa aktiivisesti omalla toiminnallaan työkykynsä sekä työpaikkansa hyvän työilmapiirin edistämiseen.

Opiskelija arvioi ja kehittää ammatillista toimintaansa toimintakyvyn ja oppimisen tukemisessa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • pyytää ja ottaa vastaan ohjausta • toimii oma-aloitteisesti • arvioi omia havainnointitaitojaan • arvioi ja kehittää omia vuorovaikutustaitojaan • tuo omaa osaamistaan esille rakentavasti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla vammaisalan palveluiden piirissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.3. Vuorovaikutus ja kommunikointi, 45 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- soveltaa tietoa vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehitysvaiheista
- edistää vammaisen henkilön yksilöllistä vuorovaikutusta ja kommunikointia
- käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä (AAC) sekä selkokieltä
- soveltaa tietoa aistien merkityksestä vammaisen henkilön vuorovaikutuksen tukemisessa
- edistää työhyvinvointia ja turvallisuutta
- arvioida ja kehittää ammatillista toimintaansa vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukemisessa.

Arviointi

Opiskelija soveltaa tietoa vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kehitysvaiheista

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • tietää ihmisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kielellisen kehityksen ja hyödyntää tätä tietoa työssään • tunnistaa työssään vamman vaikutuksia kasvun ja kehityksen eri vaiheissa • huomioi kielen kehityksen vaiheen ohjauksessaan • hyödyntää työssään tietoa erilaisten vammojen ja sairauksien vaikutuksista vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon.

Opiskelija edistää yksilöllistä vuorovaikutusta ja kommunikointia.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • havaitsee ja tarkastaa pienetkin vuorovaikutusaloitteet • toimii vastavuoroisesti vuorovaikutus- ja kommunikaatiotilanteissa • on läsnä ja toimii kiireettömästi vuorovaikutustilanteissa • ottaa huomioon vuorovaikutustilanteissa olemuskielen ja ei-kielellisen viestinnän: ilmeet, eleet, liikkeet, asennot, etäisyydet, ääntelyt • mukauttaa toimintaympäristöä vuorovaikutusta ja kommunikaatiota tukevaksi ja ymmärtää esteettömän tiedonsaannin merkityksen • tiedostaa ja huomioi omien tunteidensa vaikutuksen vuorovaikutukseen ja kommunikointiin • mukauttaa ilmaisunsa asiakkaan kommunikointitaitoja vastaavaksi • ottaa huomioon henkilön iän ja mielenkiinnon kohteet vuorovaikutustilanteissa • kunnioittaa eri kulttuurien viestintätapoja sekä huomioi kulttuuriset tekijät toiminnassaan • tukee ilmaisua silloin, kun henkilö ei saa itseään ymmärretyksi omalla ilmaisutavallaan.

Opiskelija käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä (AAC) sekä selkokieltä

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi ja ottaa selvää asiakkaan yksilöllisestä viestintätavasta • käyttää henkilön käytössä olevia ja tilanteeseen soveltuvia puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä ja kommunikoinnin apuvälineitä • tiedostaa selkokielen periaatteet ja hyödyntää selkokielen aineistoja • käyttää selkokielen puheen periaatteita omassa kommunikaatiossaan • tekee tarvittaessa yhteistyötä sellaisten asiantuntijoiden kanssa, jotka vastaavat teknisten apuvälineiden hankinnasta ja huollosta sekä tukee asiakasta lisätiedon hankkimisessa • ohjaa tulkkauspalveluiden hakemisessa ja käyttämisessä • hyödyntää työssään tilanteeseen soveltuvia tieto- ja viestintäteknikan mahdollisuuksia vuorovaikutuksen tukena • ohjaa asiakasta hankkimaan ja käyttämään hyvinvointiteknologiaa, joka tukee hänen kommunikaatiotaan ja vuorovaikutustaan.

Opiskelija soveltaa tietoa aistien merkityksestä vuorovaikutuksen tukemisessa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon työssään aistien merkityksen ja mahdollisuudet vuorovaikutuksessa • huomioi kosketuksen merkityksen osana vuorovaikutusta • motivoi vuorovaikutukseen tarjoamalla erilaisia aistimuksia asiakkaalle sopivalla tavalla • huomioi toiminnassaan aistiherkkydet, näkö- ja kuulovamman sekä muut aistivammat • luo sellaisen toimintaympäristön, joka houkuttelee myönteiseen vuorovaikutukseen.

Opiskelija edistää työhyvinvointia ja turvallisuutta.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • toimii työturvallisuusmääräysten ja -ohjeiden mukaisesti • antaa tarvittaessa ensiapua tilanteen edellyttämällä tavalla • noudattaa hygieniaohteita sekä estää toiminnallaan tartuntatautien leviämistä • tiedostaa oman toimintansa vaikutuksen ja omat ammatilliset rajansa uhka-, väkivalta- ja kriisitilanteissa ja noudattaa toimintaohjeita • käyttää turvallisesti erilaisia laitteita ja sovelluksia vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukemisessa • ottaa huomioon kestävä kehityksen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset periaatteet ja toimii niiden mukaisesti • vaikuttaa aktiivisesti omalla toiminnallaan työkykynsä sekä työpaikkansa hyvän ilmapiiriin edistämiseen.

Opiskelija arvioi ja kehittää ammatillista toimintaansa vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukemisessa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa vastaan ja hyödyntää palautetta oman ammattitaitonsa kehittämisessä • tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksiaan sekä ammatillisen kehittymisen haasteitaan • on motivoitunut kehittämään vuorovaikutus- ja kommunikointiosaamistaan.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla sellaisissa ympäristöissä, joissa tuetaan monipuolisesti asiakkaiden kommunikointia ja vuorovaikutusta. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.4. Sosiokulttuurinen työ, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ottaa työssään huomioon taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet
- käyttää taiteellisia ilmaisukeinoja ja kulttuuria asiakastyössä

- käyttää sosiokulttuurisia menetelmiä
- edistää saavutettavuutta, työhyvinvointia ja turvallisuutta
- arvioida ja kehittää ammatillista toimintaansa sosiokulttuurisessa työssä.

Arviointi

Opiskelija ottaa työssään huomioon taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet.

Opiskelija	
Hyväksytyn suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • hyödyntää työssään taidetta ja kulttuuria hyvinvointia tukevana toimintana • käyttää taide- ja kulttuuritoimintaa asiakkaan itseilmaisun, kommunikaation ja vuorovaikutuksen välineenä • hyödyntää taiteen ja kulttuuritoiminnan mahdollisuuksia asiakkaiden yhteiskunnallisessa osallistumisessa • mukauttaa taide- ja kulttuuritoimintaa asiakkaiden saavutettavaksi.

Opiskelija käyttää taiteellisia ilmaisukeinoja ja kulttuuria asiakastyössä.

Opiskelija	
Hyväksytyn suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • tietää sosiokulttuurinen innostaminen -käsitteen ja rohkaisee asiakkaita etsimään taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä kokemuksia • edistää toiminnallaan asiakkaan mahdollisuuksia osallistua taide-elämyksiin ja kulttuuritoimintaan • luo yhteisöllistä toimintaa taiteen ja kulttuuritoiminnan avulla • soveltaa taide- ja kulttuuritoimintaa asiakkaiden kiinnostuksen ja kulttuuritaustan mukaisesti • hyödyntää työssään asiakaslähtöisesti osallistavan taiteen mahdollisuuksia • tukee asiakkaan omaehtoista taidetoimintaa, voimavaroja ja luovuutta • tunnistaa asiakkaan lahjakkuuden ilmentymiä ja kiinnostuksen kohteita yhdessä läheisten ja työyhteisön kanssa • mahdollistaa eri aistikanavien kautta syntyviä tunnekokemuksia.

Opiskelija käyttää sosiokulttuurisia menetelmiä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää asiakaslähtöisesti sosiokulttuurisia toimintatapoja toiminnallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi, esimerkiksi kuvataide, veisto, muovailu, musiikki, laulu, karaoke, bändisoitto, tanssi, liike, elokuva, luova kirjoittaminen, kirjallisuus, runous, tarinallisuus, draama, selkokirjallisuus, kuva-analyysi, valokuvaus, video • rohkaisee henkilöä kokeilemaan taiteen ja kulttuurin eri alueita ja luo toiminnalle kiireettömän ilmapiirin • käyttää valmiita taidetuotoksia yksilöllisiin taide- ja kulttuurielämyksiin, esimerkiksi elokuvat, musiikki, tanssi, kuvataide • käsittelee tilanteeseen sopivalla tavalla taide- ja kulttuurikokemuksia yhdessä asiakkaiden kanssa • verkostoituu ja tekee yhteistyötä sosiokulttuuristen menetelmien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa • suunnittelee ja toteuttaa sosiokulttuurista toimintaa taloudelliset näkökohdat huomioon.

Opiskelija edistää saavutettavuutta ja toimii turvallisesti.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • huolehtii kulttuuri- ja taidetoiminnan saavutettavuudesta, kuten esteettömästä tiedotuksesta, fyysisen ympäristön esteettömyydestä, esityksen ja näyttelyn saavutettavuudesta sekä saavutettavuudesta eri aistien avulla • edistää saavutettavuutta hyödyntämällä mahdollisuuksien mukaan etäohjauksen menetelmiä • työskentelee työturvallisuusmääräysten ja -ohjeiden mukaisesti • antaa tarvittaessa ensiapua tilanteen edellyttämällä tavalla • noudattaa hygieniaohjeita ja estää toiminnallaan tartuntatautien leviämistä • ottaa huomioon kestävän kehityksen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset periaatteet ja toimii niiden mukaisesti • vaikuttaa aktiivisesti omalla toiminnallaan työkykynsä sekä työpaikkansa hyvän työilmapiirin edistämiseen.

Opiskelija arvioi ja kehittää ammatillista toimintaansa sosiokulttuurisessa työssä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi realistisesti omia vahvuuksiaan sekä ammatillisen kehittymisen haasteitaan sosiokulttuuristen menetelmien toteuttamisessa • ottaa palautetta vastaan ja on avoin uusien asioiden oppimiselle • on motivoitunut kehittämään omaa osaamistaan ja innostamaan sosiokulttuuriseen työskentelyyn myös työyhteisöään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla vammaisalan tai muiden asiakasryhmien palveluiden piirissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.5. Yhteistyö perheen ja läheisten kanssa, 15 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- kohdata ja tukea erilaisia perheitä ja läheissuhteita
- tukea lapsen ja nuoren kasvua yhdessä läheisten kanssa
- tukea aikuisen henkilön perhettä ja läheisiä
- tiedostaa moniammatillisen työn merkityksen ja toimia vammaisalan palveluverkostoissa
- edistää työhyvinvointia ja turvallisuutta
- arvioida ja kehittää ammatillista toimintaansa.

Arviointi

Opiskelija kohtaa ja tukee erilaisia perheitä ja läheissuhteita.

Opiskelija	
Hyväksytyn suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa erilaisia perherakenteita ja huomioi työssään perheen elämäntilanteen vaiheet • ymmärtää perheen voimavarojen ja elämäntilanteen yhteyden ja ottaa ne huomioon toiminnassaan • tukee läheisten roolia osana vammaisen henkilön elämää • tukee vanhemmuutta ottaen huomioon henkilön iän ja kehityksen vaiheen sekä siihen liittyvät kysymykset • turvaa perheiden ja läheissuhteiden yksityisyyden • omaa valmiudet toimia eri kulttuureista tulleiden ja monikulttuuristen perheiden kanssa • tukee omalla toiminnallaan läheisten ja vammaisen henkilön keskinäistä yhteyttä.

Opiskelija tukee vammaisen lapsen ja nuoren kasvua yhdessä läheisten kanssa.

Opiskelija	
Hyväksytyn suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kasvatuskumppanuuden keskeisimpien periaatteiden mukaan ja huomioi käytössä olevat ohjaavat asiakirjat • tiedostaa perheiden erilaisuuden ja kohtelee perheitä tasavertaisesti • arvostaa ja hyödyntää vanhempien ja muiden läheisten asiantuntemusta lapsen tai nuoren yksilöllisen kasvun tukemisessa • laatii lasta tai nuorta koskevat suunnitelmat yhteistyössä vanhempien ja muiden läheisten kanssa • arvioi säännöllisesti hoidon, kuntoutuksen tai varhaiskasvatuksen suunnitelmia vanhempien ja työyhteisön kanssa • tukee ja ohjaa perhettä sekä läheisiä nuoren itsenäistymisessä ja kotoa poismuuttamisessa.

Opiskelija tukee aikuisen henkilön perhettä ja läheisiä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi ikääntyvien läheisten tilanteen • ottaa huomioon läheiset ja muun lähipiirin perheen arjen apuna ja tukena • tukee perhettä ja läheisiä vammaisen henkilön muuttotilanteessa • osaa ohjata tarvittavien palvelujen ja vapaa-ajan mahdollisuuksien pariin • tukee aikuista henkilöä koulutukseen ja työllistymiseen liittyvissä tavoitteissa yhdessä muun työryhmän kanssa • tunnistaa syrjäytymiseen ja yksinäisyyteen liittyviä riskitekijöitä ja tukee sosiaalisten suhteiden ylläpysymistä • tukee aikuista henkilöä ja hänen läheisiään parisuhteeseen, vanhemmuuteen ja seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä • ohjaa perhettä ja muita läheisiä jaksamista tukeviin palveluihin elämänsä eri vaiheissa.

Opiskelija tiedostaa moniammatillisen työn merkityksen ja toimii alan palveluverkostoissa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • huomioi työssään, että vammaisen henkilö ja hänen perheensä sekä läheisensä ovat moniammatillisen työryhmän jäseniä • tunnistaa moniammatillisen yhteistyön esteitä ja toimii omalta osaltaan yhteistyötä edistävasti • hyödyntää perheiden tukemisessa ja hyvinvoinnin edistämässä tietoa palveluista ja palvelujärjestelmästä • ohjaa hakemaan varhaiskasvatukseen liittyviä palveluja • ohjaa koulupolkuun liittyvissä palveluissa • ohjaa tarkoituksenmukaisesti asumisen, vapaa-ajan sekä päivä- ja työtoiminnan palveluihin.

Opiskelija edistää työhyvinvointia ja turvallisuutta.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • työskentelee työturvallisuusmääräysten ja -ohjeiden mukaisesti • antaa tarvittaessa ensiapua tilanteen edellyttämällä tavalla • noudattaa hygieniaohteita sekä estää toiminnallaan tartuntatautien leviämistä • tunnistaa oman toimintansa vaikutuksen ja omat ammatilliset rajansa uhka-, väkivalta- ja kriisitilanteissa ja noudattaa toimintaohjeita • ottaa huomioon kestävä kehityksen ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset periaatteet ja toimii niiden mukaisesti • vaikuttaa aktiivisesti omalla toiminnallaan työkykynsä sekä työpaikkansa hyvän työilmapiirin edistämiseen.

Opiskelija arvioi ja kehittää ammatillista toimintaansa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi omaa toimintaansa perheen ja läheisten kanssa toimiessa sekä moniammatillisen yhteistyön tekijänä • hyödyntää saamaansa palautetta oman toimintansa kehittämisessä • tuo rakentavasti ja perustellusti esiin omaa asiantuntijuuttaan ja työtään kehittäviä näkökulmia.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla vammaisalan palveluiden piirissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.6. Henkilökohtainen avustaminen, 45 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- avustaa fyysisissä toimissa
- avustaa tiedon käsittelyssä ja kommunikoinnissa
- avustaa tuetussa päätöksenteossa.

Arviointi

Opiskelija avustaa fyysisissä toimissa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • hallitsee fyysisen avustamisen käytännöt ja ergonomian erilaisissa avustamistilanteissa • perehtyy erilaisiin vammatyyppeihin • hallitsee tyypillisten apuvälineiden turvallisen käytön • avustaa turvallisesti eri tyyppisillä siirtotekniikoilla • avustaa asiakaslähtöisesti asentojen vaihdossa • avustaa asiakaslähtöisesti hygieniasta huolehtimisessa • avustaa asiakaslähtöisesti pukeutumisessa ja vaatehuollossa • avustaa asiakaslähtöisesti ruokailussa • avustaa turvallisesti liikkumisessa • avustaa asiakaslähtöisesti ulkonäöstä huolehtimisessa • avustaa henkilökohtaisen avun käyttäjän ohjeiden mukaisesti kodinhoidossa, kotisiivouksessa ja järjestyksen ylläpidossa • avustaa luotettavasti pienten lasten käsittelyssä.

Opiskelija avustaa tiedon käsittelyssä ja kommunikoinnissa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • hyödyntää henkilökohtaisen avustajan tehtävissä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä • avustaa asiakaslähtöisesti tiedon hankinnassa ja käsittelyssä • käyttää sujuvasti nykyaikaista tieto- ja viestintäteknikkaa • noudattaa työssään asianmukaisesti tietosuojaan periaatteita ja menetelmiä.

Opiskelija avustaa tuetussa päätöksenteossa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • tukee päätöksenteossa henkilökohtaisen avun käyttäjän omaan tahtoon ja toiveisiin perustuen • säätelee päätöksenteon tuen asiakkaan tarpeiden mukaisesti • toimii päätöksenteon tuessa luotettavasti ja johdonmukaisesti • tukee aktiivisesti henkilökohtaisen avun käyttäjän päätöksentekoa erilaisissa tilanteissa • tukee henkilökohtaisen avun käyttäjää vastuuntuntoisesti mielipiteiden, ajatusten ja tunteiden ilmaisemisessa • käyttää sujuvasti tuetun päätöksenteon työvälineitä • rohkaisee ja tukee hienovaraisesti henkilökohtaisen avun käyttäjää kokeilemaan hänen toivomiaan asioita • toimii yhteistyökykyisesti henkilökohtaisen avun käyttäjän turvallisuuden huomioiden.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla henkilökohtaisena avustajana asiakkaille, jotka tarvitsevat avustajaa vammaisuutensa tai sairautensa takia. Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa henkilökohtaisen avun käyttäjän elämänpiiriin liittyvissä ympäristöissä ja tilanteissa kotona ja kodin ulkopuolella. Opiskelija avustaa henkilökohtaisen avun käyttäjää päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.7. Henkilökohtaisen avun järjestelmässä toimiminen, 30 osp

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia henkilökohtaisen avun järjestelmässä
- toimia ammatillisesti ja kehittää omaa toimintaansa
- toimia vuorovaikutustilanteissa
- noudattaa työturvallisuutta ja työsuojelua koskevia ohjeita ja ergonomiaa.

Arviointi

Opiskelija toimii henkilökohtaisen avun järjestelmässä.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • noudattaa itsenäisen elämän (independent living) periaatteita henkilökohtaisen avun käyttäjää kunnioittaen • toimii henkilökohtaisessa avussa oman ammatillisen tehtävänkuvansa mukaisesti • tietää henkilökohtaisen avun päätösten merkityksen palvelujärjestelmässä • toimii avustajana luontevasti erilaisissa tilanteissa • noudattaa työssään työsopimusta ja henkilökohtaisen avun käyttäjän työhöhdollisiä määräyksiä • noudattaa työssään työlainsäädäntöä ja mahdollista työehtosopimusta.

Opiskelija toimii ammatillisesti ja kehittää omaa toimintaansa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • hyväksyy henkilökohtaisen avun käyttäjän arvot, valinnat ja olosuhteet oman työnsä lähtökohdaksi • noudattaa työssään aktiivisesti henkilökohtaisen avun käyttäjän itsemääräämisoikeuden periaatteita • noudattaa henkilökohtaisen avustajan ammattiin liittyviä yksityisyyden suojan vaatimuksia • raportoi työstään hyväksytyjen käytäntöjen mukaisesti • tunnistaa työsuhteen ja muiden ihmissuhteiden väliset erot ammatillisesti • vastaa työtehtävien toteutuksesta ammatillisesti henkilökohtaisen avun käyttäjän antamien ohjeiden mukaisesti • tunnistaa työssään hoidon ja avustamisen välisen eron ja toimii sen mukaisesti • arvioi omaa työsuoritustaan realistisesti havaiten siitä kehittämisen kohteita.

Opiskelija toimii vuorovaikutustilanteissa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • toimii vuorovaikutustilanteissa ammatillisesti • käyttää rakentavan dialogin mallia yhteistyökykyisesti • toimii luontevasti erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa • kuuntelee aktiivisesti henkilökohtaisen avun käyttäjää • muodostaa tilanteisiin sopivat lisäkysymykset oma-aloitteisesti • vastaanottaa ja antaa myönteistä ja korjaavaa palautetta rakentavasti • pystyy osallistumaan rakentavasti ristiriitatilanteiden käsittelyyn • hallitsee kunnioittavan ja tilanteeseen sopivan puhutavan • viestii suullisesti suomen, ruotsin tai saamen kielellä ja tarvittaessa yhdellä vieraalla kielellä.

Opiskelija noudattaa työterveyttä ja työsuojelua koskevia ohjeita ja ergonomiaa.

Opiskelija	
Hyväksytyt suorituksen kriteerit	<ul style="list-style-type: none"> • työskentelee työsuojelusäädösten mukaisesti • tunnistaa keskeiset psykologista työturvallisuutta uhkaavat tekijät • tunnistaa epäasiallisen käytöksen ja toimii tilanteiden vaatimalla tavalla • tunnistaa omaan työhön liittyvät fyysiset, työturvallisuuden vaikuttavat tekijät ja toimii niiden mukaisesti • toimii turvaavasti erilaisissa asiakkaan elämään liittyvissä kriisitilanteissa • perehtyy keskeisiin työaikasäädöksiin • toimii ensiaputilanteissa tilanteen vaatimalla tavalla • suorittaa hygieniapassitestin hyväksytysti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla henkilökohtaisena avustajana asiakkaille, jotka tarvitsevat avustajaa vammaisuutensa tai sairautensa takia. Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa henkilökohtaisen avun käyttäjän elämäntilanteeseen liittyvissä ympäristöissä ja tilanteissa kotona ja kodin ulkopuolella. Opiskelija avustaa henkilökohtaisen avun käyttäjää päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

3. Kehitysvamma-alan osaamisala

Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut vammaisalan ohjaaja osaa toimia erilaisissa toimintaympäristöissä yhteistyössä kehitysvammaisen asiakkaan, hänen läheistensä ja moniammatillisen työryhmän kanssa. Hän osaa työskennellä yksilökeskeisesti, mahdollistaen asiakkaan omat valinnat ja päätöksenteon sekä tukea asiakkaan sosiaalista ja yhteiskunnallista osallistumista ja osallisuutta. Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut edistää eri tavoin asiakkaan toimintakykyä ja tukee oppimista. Hän osaa tukea asiakkaan vuorovaikutusta ja kommunikointia arjen tilanteissa sekä käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä. Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut edistää toiminnallaan työhyvinvointia ja turvallisuutta. Tutkinnon suorittaneen valinnoista riippuen kehitysvamma-alan osaamisalan suorittanut osaa ohjata eri-ikäisiä asiakkaita ja sekä toimia moniammatillisessa työympäristössä ja verkostoissa. Hän tiedostaa taiteen ja kulttuurin merkityksen ja käyttää työssään asiakaslähtöisesti sosiokulttuurisia työmenetelmiä.

Kehitysvamma-alan osaamisalan suorittaneet voivat työskennellä julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimintaympäristöissä, joissa eri-ikäiset kehitysvammaiset ihmiset asuvat, opiskelevat, tekevät työtä tai ovat palveluiden käyttäjinä.

4. Henkilökohtaisen avun osaamisala

Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittanut osaa toimia henkilökohtaisena avustajana asiakkaille, jotka tarvitsevat avustajaa vammaisuutensa tai sairautensa takia. Hän avustaa päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Hän osaa toimia asiakaslähtöisesti, mahdollistaen asiakkaan omat valinnat ja päätöksenteon. Henkilökohtaisen avun osaamisalan suorittanut edistää toiminnallaan työhyvinvointia ja turvallisuutta.

Tutkinnon suorittaneen valinnoista riippuen henkilökohtainen avustaja osaa toimia ammatillisesti kehitysvamma-alalla, edistää eri tavoin asiakkaan toimintakykyä ja tukea oppimista, tukea asiakkaan vuorovaikutusta ja kommunikointia arjen tilanteissa ja käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä. Henkilökohtainen avustaja tiedostaa taiteen ja kulttuurin merkityksen ja käyttää työssään asiakaslähtöisesti sosiokulttuurisia työmenetelmiä.

Osaamisalan suorittaneet työskentelevät palvelujärjestelmässä henkilökohtaisina avustajina avustaen henkilökohtaisen avun käyttäjiä vammaispalvelulain (380/1987) säännösten mukaisesti.